

Örmény népmesék a klubesten

Agárdy Gábor Kossuth-díjas színművészre emlékeztek legutóbbi klub rendezvényükön a Fővárosi Örmény Klub résztvevői, a neves örmény származású művész ugyanis épp aznap, 2006. január 19-én hunyt el. *Dr. Issekutz Sarolta*, az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnök asszonya felidézte és méltatta a színművész életútját, majd tiszteletére egyperces néma felállással adóztak a jelenlévők. (Agárdy Gáborról szóló írásaink fentebb olvashatók.)

Ezt követően került sor a tervezett programra. *Várady Mária* színművész, *Kátainé Szilvay Ingrid* énekművész, valamint *Csikszentgyörgyi-Ficzus Margit*, a XII. ker. Örmény Önkormányzat elnöke örmény népmesék felolvasásával szórakoztatta a nagyérdeműt. A *Ion Apostol Popescu* (1920-1984), az örmény kultúra elhivatott kutatójának népmese gyűjteményéből felolvasott mesék az élet nagy igazságairól: szépségről, irigységről, küzdelemről, de mindig a jóság győzelméről és az emberség diadaláról szóltak.

Ion Apostol Popescu néprajzkutatói munkásságát kiterjesztette egész Erdély területére, s különös figyelmet szentelt az örmény népmeséknek. Munkásságának eredménye az általa gyűjtött „*Erdélyi örmény népmesék*” című kötete.

A Fővárosi Örmény Klub záró programjaként az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület hivatalos küldöttségének örményországi útjáról láthattak érdekes képes beszámolót a klubest résztvevői. A felvételeket *Heim Pál* készítette.

(Frigyesy)

* * *

Szakács Gábor

A radzsasztáni kapcsolat *Aradi Éva india-kutató a hunok történetéről (2. rész)*

A történelemből szóló fejezete általában a Kárpát-medencébe keletről érkezett, Attila király vezette népcsoporttal foglalkozik. A hunok másik, a mai India Radzsasztán elnevezésű vidékére vonult és ott letelepedett csoportját csak a szakirodalomból ismerhetjük. A Demokratá dr. Aradi Éva India-kutató, a Magyarok VI. Világtalálkozóján A magyarság és a Kelet őstörténeti értekezlet elnöke segítségével tekinti át történetüket.

- Milyen forrásokra támaszkodhatunk?

- Miközben a fekete hunokról a Kaukázusba érkezésükig jóformán semmit nem tudunk, addig a fehér hunokról jóval több írásbeli forrás áll rendelkezésre. Ennek egyszerű magyarázata, hogy a fehér hunok két, írásbeliséggel rendelkező népet hódítottak meg - a perzsákat és az indusokat -, és persze mellettük ott voltak a kínaiak buddhista szerzetesei, akik állandóan Indiába jártak feljegyzéseket készíteni. Az indusoknál elsősorban a szanszkrit forrásokat vehetjük figyelembe, de ott vannak *Firdauszi* perzsa történetíró, valamint egy írni-olvasni tudó *Kozmosz Indikopleusztész* nevű görög hajós beszámoló. Bár *Alberuni* arab történetíró csak néhány száz évvel később járt ezen a vidéken, akkor még létezett Kasmírban a hun királyság, ahol az ott élőkkel kapcsolatot tudott teremteni. Amikor India visszanyerte függetlenségét, hús évvel kezdődtek el a nagyobb ásatások és a történészek kutatásai. Egyikük itt is volt a Magyarok VI. Világtalálkozóján, *Dr. Shashi*, az Indira Gandhi Egyetem történészprofesszora, akinek alapműve a Királyi pástorok. Harminc éve írta, és személyesen ismeri azokat a törzseket, akik mind a mai napig a fehér hunok leszármazottainak vallják magukat. Ők a *rádzsputok* és a *gurdszárok*, akik Kasmírban, Pandzsábben és Radzsasztánban élnek, lélekszámuk harmincmillióra tehető.

- Ezek hol helyezkednek el az indiai népcsoportok rangsorában?

- Főleg a második, a ksatrija, azaz a harcos rádzsput kaszthoz tartoznak, ők adják a maharadzákat. A Udaipuri maharadzák tudják is magukról, hogy 1500 éves nemzetség tagjai, elődeik közé tartozott a második nagy hun király, Mihirakula. A Nap nemzetségéhez tartozónak, természetvallás-imádónak vallották magukat, táltosaik voltak, egyébként Indiában a népesség fele a Naptól, a másik fele a Holdtól származtatja magát. Ez utóbbi főleg azért érdekes számunkra, mert az *Árpád-sávós* zászló is pont ezt fejezi ki, ami eredetileg nem fehér, hanem ezüst színű volt. Akik tehát ebbe belekötnek, azoknak fogalmuk sincs arról, hogy az a Nap és a Hold jelképe. A parasztság, a földműves állattenyésztők leszármazottai a gurdszárok. Mindkét kaszt tudja, hogy valahol nyugaton van egy nagy rokon nép, akit ők magyarisztáninak neveznek. Nem használják a nemzetközileg ismert *Hungarian, Hongrois, Ungeresi, Ungarn* kifejezése-

két. Ez azért jelentős, mert ez a földműves nép sok esetben mind a mai napig nem tanult meg írni-olvasni, mégsem téveszti össze Bukarestet Budapesttel, miközben a művelt nyugat ezt számtalanszor megteszi.

- A fehér hunok tartottak valamilyen kapcsolatot Attila nyugatra vonult fekete hunjaival?

- Mivel halálos ellenségként váltak el egymástól, hosszú ideig nem is keresték a kapcsolatot, viszont az avarok egy része pontosan a fehér hunoktól származik. Száz évig uralkodtak, három nagy királyt is adtak, a nemzetközi szakirodalom heftalitákat nevezi fehér hunoknak Heftál nevű első királyuk után, aki Indiát elfoglalta és saját pénzerméket veretett. Nagyon sok régészeti emlék, kőbe vésett oszlop- és templommaradványok, pénz maradt utánuk. Amikor 568-ban az egyesült perzsa és indiai seregek döntő győzelmet arattak felettük, az ütközetben a legnagyobb fehér hun király, a harminc évig uralkodó Mihirakula fiát is megölték, csak egy részük vonult nyugatra, másik csoportjuk Kasmír eldugott völgyeiben és mai Afganisztánban - az akkori Baktriában - keresett menedéket, ahol még évszázadokig fennmaradt a hun királyság. A harcosok egy része a helybeliekkel kötött házasságot, utódaikból lettek a királyi pásztorok és a maharadszák. *Alberuni* 1000 táján járt ott és feljegyezte, hogy az a sahasahik, perzsául a királyok királya nemzetség.

- A nyugatra vonuló fehér hunok, azaz avarok végül hogyan találkoztak korábbi ellenségeikkel a fekete hunokkal?

- Egy részüket várhunoknak nevezték, a var egyébként szanszkritul is azt jelenti, hogy vár, tehát a várat védő hunok voltak a Nyugat felé indulók. Ők 570 körül érkeztek a Kaukázusba, egy ideig ott is maradtak, és ellen tudtak állni a türkök támadásainak. Ekkor *Justinianus* bizánci császárt *Baján kagán* azzal az ajánlattal kereste meg, hogy megvédi a bolgár-törököktől, ha cserébe területet ad az avaroknak az Al-Dunánál. A császár végül azzal a feltétellel állt rá az alkura, ha a várhunok kiűzik a Kárpát-medencéből a Bizánccal ellenséges viszonyban lévő gepidákat. *Bóna István, Erdélyi László, Bakay Kornél, Bárdi László* is egyetért abban, hogy az első avar hódítást a fehér hunok, míg a másodikat - a Kaukázusban a VII. századig maradtak -, az indások hajtották végre. A világtalálkozó egyik kaukázusi előadója, *Aglarov* a jelenleg is ott élő avarokról tartott előadást. Teljesen igazat adok *László Gyulának*, aki az avarokat a magyarokkal azonosította, hiszen a Baján-féle államalapítás teljesen megegyezett a 896-os honfoglalás megerendésével, közigazgatási és szervezetségi formáival. Én kizárólag forrásokból dolgozom, és ezekben annyi a hunok, avarok, magyarok közötti hasonlóság a népművészettől a régi hitviláig, hogy azok alapján teljességgel igazolható *László Gyula* szűkebb körben hangoztatott hármashonfoglalás elmélete.

- Forrai Sándor Az ősi magyar rovásírás az ókortól napjainkig című alapművében olvasható, hogy „a több ragozó nyelvsoporra tagozódó dravida nyelv egy részének az írása a sumér írással is rokon szanszkrit hatást mutat”. Szentkatolnai Bálint Gábor, XIX. századi tudós abból indult ki, hogy a dravida nyelvben a pentika (fésű) p kezdőbetűjének rovásjele valóban háromágú fésű fogaira hasonlít. Lehetséges, hogy a rovásjelek egy része a dravidában él tovább, de mi lett a dravidákkal?

- A nyelvük nem tűnt el, hiszen a négy dél-indiai nyelv is - Madrasz vidékén a tamil, délnyugat-Indiában a kannada, és a malajalam (ennek semmi köze a malájhoz) és a telugu - a dravidából származik. A szanszkrit, mint a vallás nyelve, mind a négyben megtalálható, ami azért lehetséges, mert ezek soha nem lettek buddhisták és muzulmánok. Az indiai vallás két nagy részre oszlik, a siva és a vishnu hitre. A dravidák siva hívők voltak, a hinduizmus magja pedig az Indus-völgyi kultúrában a dravidáknál keresendő, de később az erőszakos árja hódítás nyomán a szanszkrit lett a szakrális nyelv.

- Már említette, hogyan vélekednek a mai Radzsasztánban a közös hunmagyar kapcsolatról, de hogyan áll ehhez a kérdéshez a Magyar Tudományos Akadémia?

- Egy indiai professzor ismerősömtől tudom, nem értik a magyar tudósokat, hogy miközben az egész világ tudja, hogy a hunok leszármazottai vagyunk, Magyarország minden idegen nevében benne van, hogy hun, és ezt egész India értelmisége tudja, akkor miért a hazai szembenállás. Egy bombayi ismerősöm kéziratban rám hagyta, lefordítandó Szkiták (Szakák-hunok és magyarok) című könyvét. A szkiták így nevezték magukat, noha *Hérodotosz* elnevezése ment át a köztudatba. Itt jegyzem meg, hogy a kazahok is szakáknak nevezik a szkitákat, első nagy királyukat is így hívták. Az indiai kormányt sem érdekli különösebben a történelmi kapcsolat, inkább a falusi szegény réteg vallja a fehér hun származását. Tavalyi ott jártamkor az olyan ötezres lélekszámú falvakban, mint *Hunaganva* azaz *Hunfalu*, kitörő örömmel fogadtak. A tudósok közül a már említett Shashi, valamint a benáreszi egyetem tanára, Thakúr Belső-Mongóliától vezette végig a fehér hunok történetét. Ez olyan alapmű, amit le kéne fordítani magyarra.

- A kezében tartott egyik fényképen a kínai nagy fal indiai változata látható, a többiek számunkra is érdekes további hasonlóságok fedezhetők fel.

- *Kumbhagár* valóban úgy néz ki, mint a kínai nagy fal, amit a fehér hunok királya, a nemzetség megalapítója építtetett 1500 évvel ezelőtt. De mutatom a leghíresebb, Moderában található Naptemplomot olyan életfadiszítéssel, amely magyar vagy székely is lehetne, ahogyan a pávaábrázolás, ami csak Belső-Ázsiában, Magyarországon és Radzsasztánban fordul elő. *Maharána Pratáp* palotájában aranyfüsttel bevont bajszos férfi a Napisten, címerét pedig olyan angyalok tartják, mint az európai keresztényeknél. A múzeumban megtekinthető Mihirakula hun király harci szekere, egyik legnagyobb, a muzulmánoknak legtovább ellenállt királyuk, Maharanaprata szobráról pedig mindenki azt mondja, hogy teljesen Attilára hasonlít. Az egyik templomukban az élet keletkezése úgy látható, mintha Ádám és Éva lenne a Paradicsomban. A nyelvükből elsősorban város- és személynevek maradtak fenn, a Gyula például családi nevük *Dzsaula*, vagy *Mihirakula Dzsaula* alakban. Fővárosuk Kabul volt, amelynek régi hun neve Zabola, a Székelyföldön van is ilyen településünk. Dzsaula volt az első nagy uralkodó, annak leszármazottja volt Mihirakula, akinek unokái elvesztették a hatalmat. A z-ből k lett, elmaradt a szóvégi a és így jött létre a Kabul forma. Földrajzi neveiket biztosan magukkal hozták, az erdélyi Ménaság olyan szanszkrit szó (Ména azt jelenti, hogy agyagos part), amelynek vidékéről *Kádár László* székely emberként megerősítette, hogy ott tényleg agyagos a föld. De említhetem a Hargita szavunkat is, amely szanszkritul azt jelenti, csupa kő. Ezek tehát nem román, és szláv, hanem ősi hun nevek. A székelyek nem véletlenül vallják mind a mai napig, hogy ők az avarok leszármazottai, hiszen a szaka szó módosult székellyé.

(Az india-kutatóval készült beszélgetés megjelent a *Demokrata* 2004. augusztus 5-i számában)

* * *

Bálintné Kovács Júlia

Pillanatképek néhai és mai Aranyosszéken otthonra lelt örmény és örménymagyar családokról (5. befejező rész)

A Füzetek július-augusztusi számától kezdődően 4 részben emlékeztünk meg az aranyosszéki magyar-örményekre. Az eddig közölt részletekből megtudtuk, ki volt a Hacskuj Tutsek család tordai körzetének szeniorja: dr. Albert Andor, most záróakkordként mégsem róla, hanem sógornőjéről, a Nemzettségbe került Albert Arthurné Amirás Ilonáról szeretnék szólni.

Szerteágazó, áldásos tevékenységéből most csak kettőt említek: A Katolikus Misszió keretében, melynek titkárnője volt, a Bányafürdő medencéjének északkeleti csücskén nyaralót létesítettek a misszió elnöknőjével, *gróf Bethlen Ödönnével* és a misszió többi tagjával együtt. A nyaralóban csoportonként 50-60 gyermek töltötte nyári vakációjának egy részét.

A téli hónapokban szövő- és varrótanfolyamokat szerveztek a tordai és környékbeli fiatal lányok részére, abban az épületben, „amelyet a semmiből teremtett itt két buzgó és áldozatkész asszony.” (Magyar Lapok, 1937 szeptember 28.) Egy év múlva már kápolna is állott a nyaraló mellett, amelynek felszentelését *dr. Boga Alajos* kanonok végezte, a szentbeszédet pedig *Márton Áron* - akkor még kolozsvári plébános tartotta.

Ennek a kitűnő asszonynak gondja volt arra is, hogy Torda kulturális életét megfelelő színvonalon tartsa. Értékes embereket hívott meg és vitt ki Tordára előadásokat tartani, így például *Mécs Lászlót*, vagy hetekig vendégül látta *Gáli Ferencet*, aki *Francois Gall* néven vált európai híré festővé, hogy a tehetséges gyermekekkel: *Albert Sándorral*, *Darkó Lászlóval*, *Keszi Harmath Andrással* foglalkozzék.

Lelkesedése a második világháború után sem tört meg. 1945-ben, 40 évesen iratkozott be az egyetemre, hogy meglegyen a létszáma a magyar csoportnak a jogi fakultáson. Így lett belőle dr. Amirás Ilona.

Hírt lehetne és kellene adni még az Amirás család többi tagjáról, akik Tordán élnek ma is: *Amirás Éva* tanárnőről és testvéréről *Andrásról* a gépészmérnökről, a Németországban élő *Péterről* és a szintén ott hazára lelt híres zongoraművésze, *Amirás Gáborról*, a tordai születésű neves grafikusról *Gross Arnoldról*, valamint a Tatabányán élő *Albert Éva* családjáról. És ne felejtjük el, Tordán született a Kossuth díjas *Lászlóffy Aladár*, és a József Attila díjas *Lászlóffy Csaba* is, akinek fia *Lászlóffy Zsolt* már fiatalon is neves zeneszerző és karmester, noha ő csak gyökereiben aranyosszéki...

Beszélni kellene még a ma is ott élő *Bogdánffyakról*, az *Osztianokról*, *Pethő Miklósné Török Ilona* tanítónőről, *Tömlő Istvánról*, vagy például a néhai *Kovrig Károlyról*, akiről az író *Bágyoni Szabó István* azt